

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอหิงสาของ
มหาตมะคานธี กับหลักเมตตาในพุทธปรัชญา

ผู้วิจัย : พระอธิการอำนาจ คุรุธมโม (กล้าสระน้อย)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาปรัชญา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระยุพธนา อธิจิตโต, ดร. พธ.บ. พธ.ม. Ph.D.

: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพงษ์ คงสัตย์

ป.ธ.๔, ปว.ค., Dip.(English Teaching), พธ.บ.,
M.A., ปร.ด.

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอหิงสากับหลักเมตตาในพุทธปรัชญา ซึ่งมี
วัตถุประสงค์การวิจัย ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องอหิงสาของมหาตมะ คานธี
(๒) เพื่อศึกษาหลักเมตตาในพุทธปรัชญา (๓) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอหิงสาของมหาตมะ
คานธีกับหลักเมตตาในพุทธปรัชญา จากการศึกษาพบว่า

แนวคิดเรื่องอหิงสาของมหาตมะ คานธี พบว่า (๑) ความหมาย คือ การละเว้นจาก
การประทุษร้ายและไม่เบียดเบียนสิ่งมีชีวิตทั้งปวง (๒) ลักษณะของอหิงสา เป็นการต่อสู้ทาง
การเมืองโดยไม่ใช้ความรุนแรง (๓) ปัจจัยสนับสนุนก่อให้เกิดอหิงสา ต้องการเรียกร้องเอกราช
และเป็นวิธีเดียวในการเรียกร้องความยุติธรรม (๔) ประเพณีของอหิงสา ขึ้นอยู่กับหลักการ
๒ อย่างคือ ๑) สัจธรรมและศรัทธาในสัจธรรม ๒) การดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมั่นคง (๕)
ความสำคัญของอหิงสา คือ การมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ที่ไม่ใช้ความ
รุนแรง บนฐานความคิดที่ว่า การใช้ความรุนแรงเป็นวิธีที่ดีที่สุด (๖) แนวทางปฏิบัติอหิงสา
การใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขปัญหา

หลักเมตตาในพุทธปรัชญา พบว่า (๑) ความหมายของเมตตา ว่าเป็นความรักใคร่
 กิริยาที่รักใคร่ ภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลาย (๒) ลักษณะของเมตตา ความเป็นไปด้วยอาการ
 เกื้อกูล แสดงออกทางกาย วาจา และใจ (๓) ปัจจัยสนับสนุนก่อให้เกิดเมตตา มีขันติและการ
 ฝึกจิตให้เข้าใจในสภาวะความเป็นจริงของชีวิต (๔) ประเภทของเมตตา จำแนกประเภทของ
 เมตตาไว้ ๓ ประเภท ได้แก่ กาย วาจา และใจ (๕) ความสำคัญของเมตตา คือ ความรัก ความ
 พิจารณาดีที่มนุษย์มีต่อบุคคลอื่น สัตว์อื่นนี้จะช่วยรักษา และคุ้มครองให้โลกเกิดความสงบสุข
 เพราะอำนาจความรักจะทำให้ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

วิเคราะห์แนวคิดเรื่องอหิงสาของมหาตมะ คานธี กับหลักเมตตาในพุทธปรัชญา
 พบว่า การแสดงออกทางการเมืองด้วยความสงบ ไม่ใช้ความรุนแรงในการต่อสู้ (๑) วิเคราะห์
 ด้านความหมาย มีความหมายที่แตกต่างกัน แต่ในลักษณะของการกระทำหรือการปฏิบัติย่อมไม่
 สามารถที่จะแยกกัน (๒) วิเคราะห์ด้านลักษณะ การใช้อหิงสาเพื่อการแก้ไขปัญหามหาความรุนแรง
 ในสมัยปัจจุบัน คือแนวคิดเรื่องความรักความเมตตาความเมตตาต่อทุกสรรพสิ่ง (๓) วิเคราะห์
 ด้านปัจจัยสนับสนุนก่อให้เกิด เป็นยุทธวิธีหนึ่งในการต่อสู้เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องกับฝ่ายผู้ที่มี
 อำนาจมากกว่า ส่วนเมตตาเกิดการจากการฝึกฝนทางกาย วาจา และใจ (๔) วิเคราะห์ด้าน
 ประเภท มี ๒ ประเภท คือ อหิงสา และอหิงสา มหาตมะ คานธีเลือกใช้วิธีอหิงสา คือ ความไม่ใช้
 ความรุนแรงในการต่อสู้ทางการเมือง ส่วนเมตตาคำหนดไว้ ๓ ประเภท คือ กาย วาจา และใจ
 แต่ให้แผ่เมตตาไปให้กับทุกคน (๕) วิเคราะห์ด้านความสำคัญ ประทับอย่างยุติธรรม ส่วน
 เมตตาเป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องที่ซื่อสัตย์ใจที่อภัยและสงสาร (๖) วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติ
 แนวทางการปฏิบัติของทั้งสองมีความแตกต่างกันในทางปฏิบัติของอหิงสามหาตมะ คานธี
 เรียกร้องเอกราชและความเป็นธรรม ส่วนเมตตาให้มีความกรุณา รักใคร่แม้กระทั่งศัตรูให้เกิด
 ความปรองดอง และสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในทุกสังคม

Thesis Title : An Analytical Study of the Concept of Mahatma
Gandhi's Non-violence and the Concept of Metta in
Buddhist Philosophy

Researcher : Phra Athikan Amnat Garudhammo (Klumsranoi)

Degree : Master of Arts (Philosophy)

Thesis Supervisory Committee :

: Phra Yootana Adhicitto, M.A., Ph.D.

: Asst. Prof. Dr. Suraprong Kongsat
Pali IV, B.A, M.A., Ph.D.

Date of Graduation : 31 March 2015

Abstract

This thesis consisted of three objectives. They were to (1) study the concept of Mahatma Gandhi's's non-violence, (2) study whether concept of Mahatma Gandhi's non-violence and the concept of loving-kindness (Metta) in Theravada Buddhist philosophy are the same thing or not.

The results were found as follows:

From the study, it was found that Mahatma Gandhi applied his non-violence for protesting the British government in India for independence together with satyagraha which was a way of severe determination to stand for the truth and the rightness with the intention to sacrifice everything. According to Mahatma Gandhi's concept, the main concept was to control the mind from the hatred which would cause the severe violence and serious fighting. There would be a protest with fairness, frigidness, and silence to the public and

aggressors by considering the reasons of aggression and giving them the time to reconsider. The Satyagraha would let the aggressors know their intention to protest with non-violence although a group of aggressors would not correct their mistakes.

The concept of Metta in Theravada Buddhist philosophy was separated into three levels: basic, average, and high. Metta in the basic level referred to generousness freeing from hurting each other, but it helped the human to live together peacefully including creating peace to the world. Metta in the average level was virtue to develop our mind to the state of pureness, desire decrease, problems decrease, and suffering decrease. Metta in the high level was virtue to help people to get rid of their selfness, desire, and problems freeing from Āsava (mental intoxications). Metta could happen in three ways: bodily, verbal, and mental. Metta with desire or Metta without intelligence. Those who always spread Metta continuously will get its benefit in two ways: present life, and life after death.

To analyze whether the concept of Mahatma Gandhi's non-violence and Metta in Theravada Buddhist philosophy are the same thing or not. According to the meaning of non-violence and Metta, the non-violence is the same thing as Metta in Theravada Buddhist philosophy because of wanting people to live together happily without disturbing both in the duty and freedom. More importantly, there would be love, and Metta. It can be proved that Metta and non-violence are the same thing. Everyone has to love, be patient with the pure and sincerity both in public and behind. Metta is the most important factor that being free from hurting each other. The main purpose of non-violence and Metta focuses on living with each other happily. Moreover,

those with high authority should have Metta which will not harm those with weakness, and less energy leading to creating the society happily.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ อันเป็นผลโดยตรงต่อการศึกษาค้นคว้าเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระพระยุพธนา อธิจิตโต, ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ คงสัตย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จในศึกษาวิจัยครั้งนี้และเป็นที่ว่าผู้วิจัยตระหนักในพระคุณเป็นที่สุด ท่านให้ความเมตตาแนะนำข้อคิดอันมีคุณค่ายิ่ง ทั้งยังสละเวลาในการตรวจทานแก้ไขแนะนำเพื่อปรับปรุงเนื้อหาในส่วนต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้นจนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

กราบขอบพระคุณอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านและพระอาจารย์ที่ตรวจสอบรูปแบบวิทยานิพนธ์ เจริญพรเจ้าหน้าที่ห้องบัณฑิตวิทยาลัยและห้องสมุดกลางผู้คอยอำนวยความสะดวกตั้งแต่การเรียนในหลักสูตรถึงขั้นตอนต่างๆ อาจารย์ ดร. ธวัชชา เดชสุภา อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ผู้ตรวจแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ท่านผู้เกี่ยวข้องที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ รวมถึงท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงประกอบในการวิจัยครั้งนี้

นอกจากนี้ยังมีเพื่อนๆ นิสิตร่วมรุ่นที่ได้ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในทุกๆ ด้านขอขอบพระคุณในน้ำใจอันดีงามของท่านเหล่านี้ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ หากมีส่วนใดเป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือประโยชน์จากการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมในด้านคติความเชื่อให้อยู่ในกรอบหลักของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นก็ขอมอบคุณความดีนั้นให้แก่ผู้มีพระคุณที่มีส่วนร่วมในวิทยานิพนธ์นี้ทุกท่าน

พระอธิการอำนาจ คุรุธมโม (กล้าสระน้อย)

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฅ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๙
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ แนวความคิดเรื่องอหิงสา ของมหาตมะ คานธี	๑๑
๒.๑ ความหมายของอหิงสา	๑๑
๒.๒ ลักษณะของอหิงสา	๑๖
๒.๓ ปัจจัยสนับสนุนก่อให้เกิดอหิงสา	๒๒
๒.๔ ประเภทของอหิงสา	๒๗
๒.๕ ความสำคัญของอหิงสา	๓๒

๒.๖ แนวทางปฏิบัติและการแสดงของอหิงสา

๓๕

บทที่ ๓ หลักเมตตาในพุทธปรัชญา

๔๑

๓.๑ ความหมายของเมตตา

๔๑

๓.๒ ลักษณะของเมตตา

๔๔

๓.๓ ปัจจัยสนับสนุนก่อให้เกิดเมตตา

๕๑

๓.๔ ประเภทของเมตตา

๕๘

๓.๕ ความสำคัญของเมตตา

๖๒

**บทที่ ๔ วิเคราะห์แนวคิดเรื่องอหิงสาของมหาตมะ คานธี กับหลัก
เมตตาในพุทธปรัชญา**

๗๕

๔.๑ วิเคราะห์ด้านความหมาย

๗๕

๔.๒ วิเคราะห์ด้านลักษณะ

๗๗

๔.๓ วิเคราะห์ด้านปัจจัยสนับสนุนก่อให้เกิด

๘๑

๔.๔ วิเคราะห์ด้านประเภท

๘๖

๔.๕ วิเคราะห์ด้านความสำคัญ

๘๘

๔.๖ วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติ

๙๒

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๙๖

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๙๖

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๙๘

บรรณานุกรม

๙๙

ภาคผนวก

๑๐๒

ประวัติผู้วิจัย

๑๑๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.จุ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที. สී. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที. ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาלי	(ภาษาบาลี)
ที. ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกคคคปาสิ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มขุณนิมิกาย	มูลปณณาสกปาสิ	(ภาษาบาลี)
อง.ติก (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	องคคคตตรนิกาย	ติกนิปาตปาสิ	(ภาษาบาลี)
อง.ติก (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคคคตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	องคคคตตรนิกาย	จตุกกนิปาตปาสิ	(ภาษาบาลี)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคคคตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	องคคคตตรนิกาย	ปณจกนิปาตปาสิ	(ภาษาบาลี)
อง.ปณจก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	องคคคตตรนิกาย	ปณจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	องคคคตตรนิกาย	สตตกนิปาตปาสิ	(ภาษาบาลี)

อง.สตตก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต (ภาษาไทย)

อง.อฎฐก. (บาลี) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฎฐกนิบาต (ภาษาบาลี)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)

อรรถกถา และปกรณ์พิเศษ

ส.ม.อ. (ไทย) = สารัตถปกาสินี มหาวารวรรค อรรถกถา (ภาษาไทย)

จุ.จุ.อ.(ไทย) = สัทธัมมปัชโชติกา จุฬนิทเทส อรรถกถา (ภาษาไทย)

(๒) การระบุหมายเลขย่อ

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.ม.(บาลี) ๑/๑/๑ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑ หน้า ๑ การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และ ระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ส.ข. (ไทย) ๑/๑/๑ หมายถึง การอ้างอิงนั้น ระบุถึงคัมภีร์ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑ หน้า ๑

ส่วนการอ้างอิงอรรถกถา และปกรณ์พิเศษ ภาษาบาลีจะแจ้งชื่อคัมภีร์/เล่ม/หน้า ตามลำดับ เช่น วิสุทฺธิ ๑/๑๓๒ หมายถึง คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทฺธิมรรค เล่มที่ ๑ หน้า ๑๓๒ ถ้าเป็นภาษาไทย จะระบุคำว่า “แปล” ในวงเล็บวางไว้ท้ายชื่อคัมภีร์ เช่น วิสุทฺธิ (แปล) ๒/๑๓๒ หมายถึง คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทฺธิมรรคแปล เล่มที่ ๒ หน้า ๑๓๒